

व्याकरणिक विशेष: {अपादान}

वाक्यातील क्रियेचा वियोग बिंदू/आरंभ बिंदू दर्शविणाऱ्या वाक्यातील नामाचा आणि क्रियापदाचा परस्पर संबंध दर्शविणारा कारकसंबंध म्हणजे 'अपादान'. उदा : 'बस साताऱ्याहून निघाली' या वाक्यात 'निघणे' या क्रियेचा आरंभ बिंदू 'सातारा' हे नाम दर्शविते. प्रमाण मराठीत आरंभ बिंदूचा निर्देश पंचमी विभक्तीची [-ऊन/हून] ही प्रत्ययी रूपे करतात.

१.० व्याकरणिक विशेषाची नोंद

मराठीच्या विविध बोलींमध्ये अपादान कारकासाठी ११ पर्यायी रूपे आढळली आहेत :

(१) [-ऊन् न/हून], (२) [-सून/स्नं], (३) [-शी/शे/सी/से], (४) [-इन्/इ], (५) [-नी], (६) [-ने], (७) [-सन/स], (८) [-चन्], (९) [-ऊन्शान्], (१०) [-ऊन्शी], (११) [-चि/चिन्]. अपादान कारकासाठी सापडलेल्या या पर्यायी रूपांचा भौगोलिक आणि सामाजिक प्रसार व उदाहरणे पुढे दिली आहेत.

१.१ पर्यायी रूप १ : [-ऊन्/न/हून]

अपादान या कारकासाठी [-ऊन्/न/हून] हे पर्यायी रूप राज्यातील सर्वच जिल्ह्यांमध्ये सापडले.

१.१.१ उदाहरण (जि. गडचिरोली, ता. कोरची, गाव मोहगाव, पु३९, एस.सी., १२वी)

एका थैलीतून त्यानी काइतरी वस्तू काढली

eka t^hailitun tyani kaitəri wəstu kaḍ^hli

ek-a t^haili-t-un tya-ni kaitəri wəstu kaḍ^h-l-i

one-OBL bag-LOC-**ABL** he.OBL-ERG something thing.3SGF draw-PFV-3SGF

He took something out from the bag.

१.१.२ उदाहरण (जि. सिंधुदुर्ग, ता. मालवण, गाव देऊळवाडा, पु५२, ब्राह्मण)

मालवनहून रेवडीक जायचो रात्रीच्या वेळी

malwənhun rewḍik jayco ratriča wəḷi

malwən-hun rewḍi-k ja-(a)yco ratri-č-a wəḷ-i

Malwan-**ABL** Rewdi-LOC go-PST.HAB.1PL night.OBL-GEN-OBL time-LOC

(We) used to go from Malvan to Revdi at night.

१.१.३ उदाहरण (जि. कोल्हापूर, ता. चंदगड, गाव चंदगड, पु३०, परीट, ११वी)

तेनं आपल्या पिशवीतनं पुस्तक काडल्यान

tenə aplyə pišwitnə pustək kaḍlyan

te-nə ap-l-ya pišwi-t-nə pustək kaḍ-l-yan

he.OBL-ERG we.SELF-GEN-OBL bag-LOC-**ABL** book.3SGN draw-PFV-3SG

He took a book out from his bag.

१.२ पर्यायी रूप २ : [-सून/स्नं]

अपादान या कारकासाठी [-सून/स्नं] हे पर्यायी रूप राज्यातील चार जिल्ह्यांत आढळले. या पर्यायी रूपाचा भौगोलिक व सामाजिक प्रसार आणि उदाहरणे पुढे दिली आहेत :

जिल्हा	तालुका व गाव
सिंधुदुर्ग	दोडामार्ग - आयी व माटणे, मालवण - कट्टा, देऊळवाडा व दांडी, कुडाळ - आम्रड, मानगाव व कुडाळ, वेगुर्ला - वेगुर्ला, देवगड - तारामुंबरी व जामसंडे, वैभववाडी - नादवडे, सावंतवाडी - कोलगाव व सातर्डे
कोल्हापूर	कागल - गोरंबे व केनवडे, चंदगड - चंदगड आणि कोदाळी
सांगली	मिरज - म्हैसाळ (मराठा)
पालघर	वसई - वाघोली (पाचकळशी वाडवळ समाज)

१.२.१ उदाहरण (जि. सिंधुदुर्ग, ता. मालवण, गाव दांडीप्रभा, स्त्री५५, गाभीत, ७वी)

काय काडता बॅगेसून

kay kaḍta bægesun

kay kaḍ-ta bæg-e-sun

what take-PRS.PROG.3SG bag-OBL-**ABL**

What is (he) removing from the bag?

१.२.२ उदाहरण (जि. कोल्हापूर, ता. चंदगड, गाव चंदगड, स्त्री५१, एस.सी., १ली)

दोगं बहिनभावंडं मुलगीबी अन तो मुलगाबी शाळेस्नं आली

dogə bəhinb^hawəṇḍə mulgibi ən to mulgabi šalesnə ali

dogə bəhinb^hawəṇḍə mulgi-bi ən to mulga-bi šale-snə a-l-i

both.3PL siblings girl.3SGF-PRT and DEM.DIST.3SGM boy.3SGM PRT
school.OBL-**ABL** come-PFV-3PL

The boy and the girl (siblings) came from school.

१.३ पर्यायी रूप ३ : [-शी/शे/सी/से]

अपादान या कारकासाठी [-शी/शे/सी/से] हे पर्यायी रूप राज्यातील पाच जिल्ह्यात आढळले. या पर्यायी रूपाचा भौगोलिक व सामाजिक प्रसार आणि उदाहरणे पुढे दिली आहेत:

जिल्हा	तालुका व गाव
रत्नागिरी	रत्नागिरी - झाडगाव (मुस्लिम समाज), खेड - बहिरवली (मुस्लिम समाज)
रायगड	कर्जत - गौळवाडी व साळोख, अलिबाग - मांडवा व बापळे, रोहा - नागोठणे, मुरूड - एकदरा, श्रीवर्धन - बागमांडला, महाड - नरवण
ठाणे	अंबरनाथ - उसाटणे (बौद्ध समाज), मुरबाड - पाटगाव (आगरी समाज)
पालघर	डहाणू - मुरबाड (मल्लार कोळी समाज) व पिंपळशेत (वारली समाज), तलासरी - उधवा व गिरगाव (वारली समाज)
नागपूर	रामटेक - करवाही (गोंड समाज)

१.३.१ उदाहरण (जि. ठाणे, ता. अंबरनाथ, गाव उसाटणे, पु१९, बौद्ध, एफ.वाय.)

आमाला कल्यानवरशी हितं उसाटन्याला येताना एवढं म्हंजे घाम फुटलेला

amala kalyanwərʃi hitə usaṭnyala yetana ewḍə mʰəñje gʰam pʰuṭlela

ama-la kalyan-wər-ʃi hitə usaṭnya-la ye-tana ewḍə mʰəñje gʰam pʰuṭ-lel-a

we.EXCL-DAT Kalyan-PP.LOC-**ABL** here Usatane.OBL-LOC come-IPFV this much.3SGN means sweat.3SGM break-PLU.PFV-3SGM

We were sweating so much while coming from Kalyan to Usatane.

१.३.२ उदाहरण (जि. रत्नागिरी, ता. खेड, गाव बहिरवली, पु५८, मुस्लिम, ९वी)

म दुबईशे अइलो म पुन्ना सौदीला गेलो

mə dubəiʃe əilo mə punna səudila gelo

mə dubəi-ʃe əi-l-o mə punna səudi-la ge-l-o

then Dubai-**ABL** come-PFV-1SGM then again Saudi-LOC go-PFV-1SGM

I came from Dubai and then went back to Saudi.

१.३.३ उदाहरण (जि. पालघर, ता. तलासरी, गाव उधवा, पु३०, वारली, बी.कॉम.)

त्या चित्रावरसी समजायचा

tya citrawərʃi səmjayca

tya citr-a-wər-ʃi səmj-ayca

DEM.DIST.OBL picture-OBL-PP.LOC-**ABL** understand-NON.FIN

It can be understood from that picture.

१.३.४ उदाहरण (जि. पालघर, ता. तलासरी, गाव उधवा, पु३०, वारली, बी.कॉम.)

तेवरसे समजून जायचा

tewərse səmjun jayca

te-wər-se səmj-un ja-(a)yca

that-PP.LOC-**ABL** understand-CP go-NON.FIN

It can be understood from that.

१.४ पर्यायी रूप ४: [-इन्/इ]

अपादान कारकासाठी [-इन्/इ] हा पर्याय राज्यातील पाच जिल्ह्यांत सापडला. या पर्यायी रूपाचा भौगोलिक व सामाजिक प्रसार आणि उदाहरणे पुढे दिली आहेत:

जिल्हा	तालुका व गाव
जळगाव	चाळीसगाव - दहिवद (मराठा समाज)
धुळे	धुळे - लळींग, सोनगीर, खेडे व खोरदड, शिरपूर - आंबे, शिंगावे व बोराडी, साक्री - दिघावे व धाडणे
नंदुरबार	नंदुरबार - घोटाणे व धानोरा, नवापूर - खांडबारा व चिंचपाडा, शहादा - प्रकाशा व शहादा
नाशिक	मालेगाव - कळवाडी (चांभार समाज), सटाणा - दरेगाव (महार समाज)
पालघर	तलासरी - गिरगाव (वारली समाज)

१.४.१ उदाहरण (जि. नंदुरबार, ता. नवापूर, गाव खांडबारा, स्त्री५०+, एस.सी, अशिक्षित)

मास्तरनी थैलीमाइन काय काडं सपरचन

mastərni tʰəilimain kay kaḍə səpərčən

mastər-ni tʰəili-ma-in kay kaḍ-ə səpərčən

teacher-ERG bag-LOC-**ABL** what take-PFV.3SGN apple.3SGN

A teacher took an apple out from the bag.

ह्या सामग्रीचे अधिकार क्रिएटिव्ह कॉमन्स संस्थेच्या श्रेयनिर्देशन-समवितरण ४.० ह्या परवान्याअंतर्गत मुक्त करण्यात येत आहेत. परवान्याच्या मजकुरासाठी पुढील दुवा पाहता येईल. <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>.

१.४.२ उदाहरण (जि. नंदुरबार, ता. नंदुरबार, गाव घोटाणे, स्त्री२६, ओबीसी, ८वी)

एक मानूस पिशवीमइ सपरचंद काडा

ek manus pišwiməi səpərčənd kaḍa

ek manus pišwi-mə-i səpərčənd kaḍ-a

one man bag-LOC-ABL apple.3SGM take-PFV.3SGM

A man took an apple out from the bag.

१.५ पर्यायी रूप ५: [-नी]

अपादान या कारकासाठी [-नी] हा पर्याय राज्यातील पाच जिल्ह्यांत आढळला. या पर्यायी रूपाचा भौगोलिक व सामाजिक प्रसार आणि उदाहरणे पुढे दिली आहेत:

जिल्हा	तालुका व गाव
कोल्हापूर	चंदगड - कोदाळी
रत्नागिरी	रत्नागिरी - झाडगाव
पालघर	वसई - वाघोली (ख्रिश्चन समाज)
जालना	जालना - धावेडी
वाशिम	वाशिम - शिरपुटी कारंजा - गिरडा व दोनद (बुद्रुक)

१.५.१ उदाहरण (जि. वाशिम, ता. कारंजा, गाव गिरडा, पु७५, कुणबी, १०वी)

शेतातनी आपलं दुपारी घरी येतो जेवन खावन करतो

šetatni aplə dupari ghəri yeto jewən khawən kərto

šet-a-t-ni ap-l-ə dupar-i ghər-i ye-t-o jewən khawən kər-t-o

farm-OBL-LOC-ABL we.SELF-GEN-3SGN afternoon-LOC home-LOC come-IPFV-1SGM meal REDUP do-IPFV-1SGM

I come from the farm in the afternoon and have lunch.

१.६ पर्यायी रूप ६: [-ने]

अपादान या कारकासाठी [-ने] हा पर्याय राज्यातील केवळ पालघर जिल्ह्यातील वसई तालुक्यामधील वाघोली गावातील ख्रिश्चन आणि सामवेदी ब्राह्मण समाजात आढळला.

१.६.१ उदाहरण (जि. पालघर, ता. वसई, गाव वाघोली, पु५९, सामवेदी ब्राह्मण, ११वी)

माहीम ते बॅन्द्रातने यहापरेन पायी ज़ासो

mahim te bæṅdratne yəhapəren payi jaso

mahim te bæṅdra-t-ne yəhapəren pay-i ja-(a)s-o

Mahim to Bandra-LOC-ABL here.until foot-INS go-PST.HAB-3SGM

We used to walk from Mahim to Bandra.

१.७ पर्यायी रूप ७: [-सन/स]

अपादान या कारकासाठी [-सन/स] हे पर्यायी रूप राज्यातील केवळ पालघर जिल्ह्यातील वाघोली (ता. वसई) गावामधील सामवेदी ब्राह्मण समाज आणि बोर्डी (ता. डहाणू) गावातील वाडवळ तसेच मांगेला समाजांत आढळले.

१.७.१ उदाहरण (जि. पालघर, ता. डहाणू, गाव बोर्डी, स्त्री५८, वाडवळ, १०वी)

पिशवीसन सपरचन काडलं

pišwisən səpərčən kaḍlə

pišwi-sən səpərčən kaḍ-l-ə

bag-ABL apple.3SGN draw-PFV-3SGN

(He) took an apple out of the bag.

१.७.२ उदाहरण (जि. पालघर, ता. वसई, गाव वाघोली, पु५९, सामवेदी ब्राह्मण, ११वी)

पिशवीसं सपरचन काडला टेबलोर ठुइला

pišwisə səpərčən kaḍla ṭəblor ṭʰuila

pišwi-sə səpərčən kaḍ-l-a ṭəblo-r ṭʰui-l-a

bag-ABL apple.3SGM draw-PFV-3SGM table-PP.LOC keep-PFV-3SGM

(He) took an apple out of the bag and kept it on the table.

१.८ पर्यायी रूप ८: [-चन]

अपादान या कारकासाठी [-चन] हे पर्यायी रूप राज्यातील केवळ पालघर जिल्ह्यामधील बोर्डी (ता. डहाणू) गावातील वाडवळ समाजात आढळले.

१.८.१ उदाहरण (जि. पालघर, ता. डहाणू, गाव बोर्डी, स्त्री५८, वाडवळ, १०वी)

बॅगेचन पुस्तक काडलं

bægecən pustək kaḍlə

bæg-e-cən pustək kaḍ-l-ə

bag-OBL-ABL book draw-PFV-3SGN

He took a book out from the bag.

१.९ पर्यायी रूप ९: [-ऊन्शान्]

अपादान या कारकासाठी [-ऊन्शान्] हे पर्यायी रूप केवळ पालघर जिल्ह्यात बोर्डी (ता. डहाणू) गावातील वाडवळ आणि माळी (सोमवंशी क्षेत्रीय) समाजात आढळले.

१.९.१ उदाहरण (जि. पालघर, ता. डहाणू, गाव बोर्डी, स्त्री२७, माळी (सोमवंशी क्षेत्रीय), एम.ए., डि.एड.)

पिशवीमूनशान हपरचन काडलं

pišwimunšan həpərčən kaḍlə

pišwi-m-unšan həpərčən kaḍ-l-ə

bag.OBL-LOC-ABL apple.3SGN draw-PFV-3SGN

(He) took an apple out from the bag.

१.१० पर्यायी रूप १०: [-ऊन्शी]

अपादान या कारकासाठी [-ऊन्शी] हे पर्यायी रूप राज्यातील केवळ पालघर जिल्ह्यातील पिंपळशेत (ता. डहाणू) गावातील वारली समाजात आढळले.

१.१०.१ उदाहरण (जि. पालघर, ता. डहाणू, गाव पिंपळशेत, पु४५, वारली, ८वी)

गवत अथून्शी पालघरला नेत

gəwət əthunši palghər-la net

gəwət əth-unši palghər-la ne-t

grass here-ABL Palghar-LOC take-PST.HAB

(We) used to carry grass from here to Palghar.

१.११ पर्यायी रूप ११ : [-ची/चिन्]

अपादान या कारकासाठी [-ची/चिन्] हे पर्यायी रूप राज्यातील केवळ पालघर जिल्ह्यात गिरगाव (ता. तलासरी) गावातील वारली समाजात आढळले.

१.११.१ उदाहरण (जि. पालघर, ता. तलासरी, गाव गिरगाव, पु५५, वारली, ८वी)

बॅगेचिन् डबा काढला

bægeč̣in ḍəba kaḍ^hla

bæg-e-č̣in ḍəba kaḍ^h-l-a

bag-OBL-ABL box.3SGM draw-PFV-3SGM

He took a tiffin box out of the bag.

१.११.२ उदाहरण (जि. पालघर, ता. तलासरी, गाव गिरगाव, पु२३, वारली, बी.एस.सी.)

चर्वेची गलासात ओतून दिला

cərweč̣i gəlasat otun dila

cərwe-č̣i gəlas-a-t ot-un di-l-a

jug.OBL-ABL glass-OBL-LOC pour-CP give-PFV-3SGM

(He) poured (the water) from the jug into the glass.

